

b) Os pasos que se deben dar

Obxectivos
situación á que se pretende chegar por
períodos

Actuacions
medidas propostas nas diferentes áreas
deseño da política formativa do cadre de
persoal

Temporalización
períodos que se fixan para conseguir
obxectivos concretos

Estratexias de actuación
imaxe a transmitir
filosofía coa que se vai levar a cabo

Recursos
medios materiais e humanos a utilizar

Seguimento do proceso
indicadores cuantitativos e cualitativos

O STATUS DO TÉCNICO EN NORMALIZACIÓN

X. Antón L. Dobao
Televisión de Galicia

Introducción

Coa miña intervención non vou establecer un modelo definitivo para estructurar servicios necesarios para o sempre complicado camiño da normalización dunha lingua coma a nosa, socialmente tan demarcada aínda hoxe. Isto só é unha pequena reflexión en voz alta que tampouco procura grandes novedades nin horizontes novos. Só procurarei poñer en común parte das consecuencias que un pode tirar de 13 anos de traballo no mesmo lugar e cos mesmo obxectivos, un lugar non sempre disposto a compartir conceptos, camiños ou metas. Non sei, logo, se de verdade son eu a persoa máis indicada para falar do *status* do técnico en normalización. Primeiro, porque creo que en Galicia lle estamos dando vida aínda a esta figura, e iso require unha reflexión colectiva. Segundo, porque igual tampouco son eu quen máis estudiase as funcións dos técnicos normalizadores noutras experiencias doutros países. Chego, por tanto, só coa miña experiencia e a dos compañeiros cos que comparto tarefas na TVG, e coa idea de que nos cómpre dar un paso para reconsidera-las nosas tarefas.

Antes de entrarmos en materia comentarei en qué vai consistir a visión que vou dar. Non intentarei facer unha proposta con intencions universalizadoras, pois en realidade só coñezo, creo que bastante ben, o *status* oficial ou teórico do técnico lingüista na CRTVG e intúo o seu *status* real, é dicir, as responsabilidades profesionais que na práctica lle é dado manexar. Construiremos un universo referencial a partir deste coñecemento; ó cabio estou a falar da empresa pública quizais más importante de Galicia, non só polo que significa a TVG, senón tamén porque nos obriga a considera-la nosa nacente industria audiovisual, con tódalas súas implicacións en relación coa lingua.

Vou procurar, pois, partir do *status* do técnico lingüista na TVG, para, tendo en conta o tempo transcorrido, cos seus éxitos e os seus fracasos, poder formular unha proposta do que entendemos que debe ser un técnico en normalización na Galicia de hoxe e para os anos que veñen por diante. Confío en que esta metodoloxía non nos impida tirar conclusións semellantes para outros ámbitos de actuación. Se así é, contribuiremos a dotar de contidos esa figura que demos en chamar técnico en normalización. Descúlpeseme, en calquera caso, os defectos na descripción e nas propostas, pero téñase en conta que, aínda que non queremos ser categóricos, sempre un tende a ver e interpreta-lo mundo desde a súa posición. Espero que todo o mundo saiba disimular eses defectos.

O técnico en normalización e o servicio lingüístico

Non podemos entende-lo *status* dun técnico en normalización se non temos unha referencia para o conxunto das institucións. O técnico en normalización non pode ser un profesional illado do resto da institución na que traballe; está integrado nunha engrenaxe, debe ser peza principal dela, polo menos desde o punto de vista do resto de profesionais. Partamos, pois, da necesaria coordinación entre o técnico e a institución na que desenvolva o seu labor. A eficacia dos seus cometidos dependerá desta relación. O distanciamento entre os profesionais e o normalizador, e por tanto entre os profesionais e a lingua, medida esta en termos de compromiso, é sempre negativo. A cuestión da lingua require que o técnico en normalización e os outros profesionais se

sintan partícipes do mesmo proxecto; a lingua non é algo accesorio no devir desa entidade, ten que se converter en algo consubstancial a ela e ás súas actividades. Cando pensemos no labor do técnico en normalización teremos presente o organigrama da entidade e o ámbito de actuación do lingüista.

O S.N.L. como unidade de traballo nunha organización

A existencia de servicios de normalización lingüística é fundamental. Pero tamén é preciso reformula-las súas funcións e incidir na súa situación xerárquica dentro de cada institución. Os técnicos en normalización débense articular en servicios de normalización mesmo desde o punto de vista da organización dunha empresa ou dunha entidade administrativa, que teñen por norma organiza-los seus profesionais en grupos de afinidade que permitan estructura-las tarefas mellor e más eficazmente. Pero a existencia dun SNL, en si, se non funcionan outros mecanismos de actuación, para pouco servirá. En calquera caso, non podemos disocia-las responsabilidades profesionais e o *status* do técnico en normalización da existencia dun SNL ben estructurado e coordinado con outros ámbitos da institución. Entendemos necesaria a existencia de SNL na medida en que o técnico debe desenvolver funcións tendentes a transforma-la situación lingüística dentro da empresa e a incidir desde esta na sociedade. Na medida en que haxa unha unidade organizativa será posible traballar conforme a unha planificación e con obxectivos ben definidos. Outramente, falaríamos máis de labores voluntaristas ca eficaces. Pero non só é precisa a existencia dun SNL; a súa situación dentro do organigrama e as responsabilidades que lle correspondan na organización, en termos xerárquicos, son aspectos de primeira importancia. Canto máis arriba estea no nó organizativo, máis responsabilidades de actuación terá sobre tódolos ámbitos da institución.

Establecemos, pois, o punto de partida na existencia dun organismo que agrupe os técnicos en normalización, que canalice e planifique as accións tendentes a inverte-la situación lingüística. Tal organismo permitirá estructura-lo labor dos técnicos, pero será preciso que a súa presencia no organigrama da institución sexa xerarquicamente importante. Desta posición dependerán aspectos transcendentais:

- Os recursos cos que conte o SNL para exerce-los seus labores
- A relación co resto dos ámbitos profesionais da institución
- A incidencia dos labores normalizadores na vida da institución e mais no conxunto da sociedade (dependendo tamén da relación entre institución e sociedade)
- A maior ou menor autonomía e responsabilidade para trazar plans normalizadores e para planifica-los labores dos técnicos.

Funcións do técnico en normalización

Cabo da necesidade de servicios de normalización, pensamos que temos que colocar unha reflexión sobre as funcións do técnico lingüista. Unha función primaria consiste en achegar axuda para todas aquelas cuestións relacionadas co correcto emprego da lingua, ben no ámbito interno, ben en relación coa sociedade. Esta función primaria podémola resumir nun labor habitual: a corrección, cando non traducción, de textos. O técnico lingüista converteuse, fundamentalmente, nun corrector lingüístico. En principio non temos por qué lle ver problemas a esta actividade; outra cousa é desde qué ámbito se asuma tal condición e en qué medida. É normal que se asuma a función de corrección entre outras, pero non será deseable que esta sexa a nosa única función. Unha cousa é que a institución nos asuma como correctores e nós non o aceptemos, e outra é

que nós mesmos asumamos en exclusiva tal condición. Mesmo se se asume, débese pensar nos contidos que se lle dan e no modelo de lingua do que se parte para cada ámbito. Se pensamos, por exemplo, nos medios de comunicación, as diferentes concepcións desta función correctora, que implican diferentes modelos de lingua, poden chegar a condicionar tamén avances e retrocesos en materia de normalización.

En calquera caso, parece necesario que o técnico en normalización cumpla unha función que en moitos casos mesmo chegou a xera-la necesidade desta categoría profesional nunha entidade, unha función consistente na corrección de textos, e por extensión en calquera clase de asesoramento lingüístico. En boa medida, os servicios lingüísticos que hai hoxe por Galicia son maiormente servicios de corrección e traducción de textos. Este feito condiciona o actual *status* do técnico en normalización. O técnico tende a ser visto como persoal de apoio para resolver dúbidas e cuestións técnicas relacionadas co emprego correcto da lingua. Segundo esta visión, non sería preciso organiza-los técnicos en servicios lingüísticos nin tampouco se sentiría a necesidade dunha implicación do conxunto da entidade nin dos profesionais, nin sequera para aprender a empregar con corrección a lingua, pois descansa no técnico toda a responsabilidade nese sentido, que, ademais, é a súa única responsabilidade.

Nun segundo banzo, o técnico lingüista pode asumir un labor filolóxico. Calquera entidade xera un conxunto de textos tipo, ben de relación interna ben de relacións externas. Correspondelle ó técnico lingüista a fixación deses textos tipo. Nuns casos, xorden do traballo diario -a traducción ou corrección de textos orixinan a súa fixación en textos tipo ou modelos: formularios, notas de prensa, nóminas, etcétera;- nos outros casos xéraos a vontade do técnico de lle fornecer ó persoal un material que lle permita traballar con certa autonomía e seguridade. Tal material pódese actualizar nunha publicación ou mediante a simple adaptación duns textos que xa estaban fixados con anterioridade en castelán. E este feito tamén pode ter incidencia importante no modelo de lingua da institución e do seu ámbito de actividades. Noutras ocasións, os técnicos asumen maior competencia ó elaboraren outra clase de textos, manuais específicos de uso que sirvan de axuda ó lado doutro material xeral de apoio. Dado que a actividade dunha institución tende a referirse a ámbitos de dominios especializados, o técnico lingüista pode asumir labores de desenvolvemento funcional, fundamentalmente relacionados coas terminoloxías específicas más comúns nesa entidade. Xérase así material bibliográfico -ou informático-, como manuais de uso, libros de estilo, vocabularios terminolóxicos, etcétera. Falamos dunha segunda etapa que non sempre se cobre hoxe en día en Galicia. Este traballo pode tamén relacionarse co establecemento de modelos de lingua, pero non implica facelos explícitos, nin sequera que desde a propia institución se procure o deseño dunha modalidade de lingua que sirva de referencia para o ámbito no que desenvolve as súas actividades profesionais.

Hai outros aspectos relacionados coas funcións dos técnicos lingüistas que non podemos esquecer se non queremos serinxustos. Refírome a tarefas relacionadas co que entendemos por dinamización. É certo que hai entidades que con certa periodicidade acollen campañas de dinamización e outras actuacións sobre o *status*, tanto de ámbito interno como de ámbito externo, pero non creo que o debamos considerar un labor xeneralizado; é más ben un conxunto de tarefas que dependen máis do noso voluntarismo que de actuacións planificadas e asumidas polas propias entidades. Dentro deste ámbito incluímos tamén os programas de formación de persoal, normalmente deseñados pola DXPL, que acabaron por se facer perfectamente inútiles.

Ámbito de competencias do técnico en normalización

Estas que acabamos de comentar virían a ser as principais tarefas dos técnicos lingüistas. A isto debémoslle engadir que non existe aínda un organismo coordinador das políticas lingüísticas das diferentes entidades públicas e privadas de Galicia, nin tampouco os recursos nin a formación

necesaria para que moitas veces se avance tanto no tocante á planificación do *status* coma á planificación dos *corpus* en cada entidade. Por outra banda, seguramente unha avaliación do traballo que cada un de nosoutros leva realizado ata hoxe podería incluir críticas ós pasos dados no plano normalizador e tamén ós criterios de fixación de modelos de lingua. Todo isto, no conxunto, acaba por darnos idea de que en parte veñen a se-los labores dos técnicos e dos SNL os que poden condicionar o *status* do técnico en normalización.

En primeiro lugar, teríamos que considera-lo *status* teórico do técnico lingüista, relacionado coa súa capacitación profesional e coa súa posición, e a do SNL, no organigrama da institución. Esta variedade do *status* ten reflexo económico, loxicamente. Chamémoslle *status* organizativo. En segundo lugar, debemos ter en conta que existe un *status* assumido polo conxunto da empresa - directivos e profesionais- que se podería medir en termos de prestixio relacionado co grao de responsabilidade que os membros da entidade lle confiren ó labor profesional do técnico, medido cos mesmos criterios empregados para calquera outra categoría profesional. Noutras palabras, esta variedade do *status* do técnico en normalización está relacionada coa súa incidencia no bo funcionamento da institución. Chamémoslle *status* profesional. Cabo desta variedade, cómpre considerar tamén a idea que se teña da capacitación profesional dos técnicos e do servizo no seu conxunto; chamémoslle *status* científico. O que entendamos por *status* do técnico en normalización será o resultado da conxunción destas tres variedades. Se nos atrevemos a facer unha análise do *status* actual do técnico lingüista, poderíamos te-lo seguinte:

Status organizativo. O feito de que a maioría dos técnicos teñan formación universitaria verase reflectido no seu *status* organizativo. Ocorre así, por exemplo, na CRTVG, na que os asesores lingüistas estamos no primeiro nivel de percepcións económicas. Pero non sempre se dá esta situación. A miúdo nin as condicións de traballo, nin os niveis salariais se corresponden coa formación académica nin co nivel de coñecementos. O recurso de moitas entidades a persoal sen cualificación académica implica así mesmo unha mingua importante nesa variedade do *status*. A entidade tenderá a contar con profesionais más inclinados a aceptar políticas lingüísticas non normalizadoras e a cumplir funcións estrictamente correctoras. Teñamos presente o feito de que hoxe hai institucións que asumen profesionais da lingua simplemente para canalizar subvencións e axudas da administración. Sen embargo, esta variedade ha de condicionar-la consideración que se teña globalmente do *status* do normalizador. A inexistencia de SNL en moitas entidades implica tamén unha mingua no *status* do técnico, entre outras cousas porque as institucións acaban por non atopar un lugar organizativamente adecuado para os técnicos en normalización. Adoitamos ser apéndices de complicada clasificación, normalmente destinados a servicios xerais.

Status profesional. Depende normalmente do ámbito profesional en que se desenvolva o técnico e da relación que a institución estableza coa sociedade. Sería de esperar que este *status* fose maior cando a actividade da institución ten incidencia directa na sociedade. Na administración, no ensino e nos medios de comunicación, nomeadamente. Sen embargo, esta variedade do *status* relaciónase co nivel de asunción dunha política normalizadora por parte da dirección da entidade e do conxunto dos profesionais. Por suposto, ó lado da asunción para o técnico e o servizo lingüístico de determinado nivel de competencias. Na medida en que o nivel de competencias do técnico se restrinxía á corrección de textos, o seu *status* profesional será moi inferior do deseñable para a eficacia das súas funcións.

Status científico. Relacionarse coa cantidade e a calidade das tarefas do servizo lingüístico e dos técnicos, e tamén co nivel de formación destes e a súa actitude e aptitude no traballo diario. Aínda que en xeral pode aparecer relacionado cos resultados do noso labor, moitas veces acaba por resultar imponderable por se mesturaren na súa consideración aspectos moi diferentes, que van do simplemente profesional ó estrictamente persoal.

Parece, con todo o visto, que existe unha relación directa entre o *status* do técnico en normalización e o seu ámbito de competencias na institución. Hoxe podemos bater en Galicia con

diferentes ámbitos de competencias nas distintas institucións. En parte ocorre así porque a administración non posúe unha política lingüística normalizadora que prevexa unha organización eficaz, coordinada e coherente das accións e tarefas dos técnicos nos diferentes ámbitos. Tamén, porque as institucións, entendidas como o conxunto de directivos e profesionais, non asumen como propios os labores do técnicos. Pero os ámbitos directivos son en realidade os responsables máximos de toda acción normalizadora e deberían asumir como parte fundamental das actividades da institución. En terceiro lugar, nosoutros mesmos aínda non demos conxuntado esforzos, criterios e necesidades de actuación cunha finalidade clara en tódolos sentidos. Moitas veces o técnico lingüista asume acriticamente este modelo de funcións e responsabilidades e evita ir máis aló. Non é cousa de que nos afanemos nun traballo cotián voluntaria que pode levarnos á frustración, pero deberíamos actuar para transforma-las responsabilidades que se nos outorgan en cada organización.

Cómpre, pois, que reformulemo-las nosas tarefas, que entendamos consubstancial ó noso labor un traballo sobre o *corpus* e sobre o *status* da lingua nas entidades e na relación destas coa sociedade. O técnico en normalización será así un profesional máis dunha entidade, con responsabilidades mellor definidas e con obxectivos claros. No ámbito do *status*, a normalización das relacións profesionais internas e da institución coa sociedade; no ámbito do *corpus*, o deseño dun modelo de lingua que nos permita manter unha identidade diferenciada, que evite os modelos doutra lingua que poidan xerar a idea do galego como un instrumento de segunda categoría con funcións superpostas ás realmente comunicativas e de prestixio social, que seguirá mantendo o castelán.

Non pretendemos definir con exactitude as funcións que debe acometer o técnico lingüístico, aínda que consideremos criticamente o momento actual. En calquera caso, tanto as institucións coma a administración e en xeral unha política lingüística institucional non normalizadora favorecen que o técnico hoxe aparezca apartado ou mal situado nos organigramas das institucións e alleo ó devir productivo de cada entidade. Contra esa realidade, o técnico lingüista debe asumir a súa condición de planificador e normalizador, como integrante da institución na mesma medida que calquera outro profesional.

O técnico en normalización na TVG

Quixería nesta altura volver ó ámbito que máis coñeo e que podería servirnos de referencia pola entidade da propia institución. Vexamos, pois, algúnsa cuestións relacionadas coa figura do técnico na CRTVG, máis concretamente na TVG.

O técnico nos nosos medios públicos é un asesor lingüista, con todo o que esa mesma denominación pode implicar de indefinición, tanto no que pode ter de interpretación restrictiva o termo "lingüista", como no que pode ter de falta de compromiso da institución a sempre ambigua palabra "asesor". Sen embargo, a esta situación chegouse despois dunha modificación na categoría profesional, incluída a denominación, que era nas orixes a de "traductor-asesor lingüístico". Era, naquel momento, unha categoría que non permitía desenvolver aspectos do traballo que sempre entendemos fundamentais para o medio. Tanto a definición coma a denominación implicaban a posibilidade de profesionais que non desenvolvesen os seus labores na que era explicitamente a lingua oficial do medio. Por outra banda, o traballo do técnico lingüista quedaba cinguido á actuación correctora sobre o *corpus*, co obxectivo de espallar publicamente unhas normas de uso correcto da lingua. Quitados os *Principios Xerais de Programación do Consello de Administración da CRTVG*, publicados en 1986, non se prevían responsabilidades, por mínimas que fosen, na intervención sobre o *status* nin sobre a relación entre a TVG e a sociedade galega en termos normalizadores.

Co paso do tempo, propiciouse unha importante modificación tanto da denominación (pasa de traductor asesor lingüístico a asesor lingüista) coma das funcións e responsabilidades desta

figura profesional, que pasa a integrarse plenamente no funcionamento profesional da institución. Véxámolo os aspectos más importantes da definición de categoría profesional:

Asesor lingüista

Nivel retributivo: 1

Definición da categoría:

Posúe dominio teórico e práctico da lingua galega e da lingüística xeral e desenvolve, coa máxima responsabilidade sobre a lingua no seu ámbito de aplicación, as súas actividades profesionais coa finalidade de garantir unha óptima calidade lingüística das emisións. Procura que os profesionais teñan un completo dominio oral e escrito do idioma galego.

Impulsa a normalización lingüística na CRTVG e nas súas sociedades, TVG e RTG.

Fai o seguimento da programación e das publicacións para avaliar a súa calidade lingüística.

Asesora a tódolos profesionais para o correcto emprego do idioma galego [...]

Propón e leva a cabo as medidas tendentes a mellora-lo nivel oral e escrito dos profesionais tanto en emisións e publicacións coma nas súas relacións laborais e co persoal da empresa e de fóra dela.

Asesora na selección de voces e presentadores para os distintos programas.

Elabora o material filolóxico de apoio necesario para tódolos profesionais do medio.

Nivel de formación

Licenciado en Filoloxía Galega

No momento desta reformulación, considerouse necesario que o asesor lingüista tivese un *status* científico relacionado coa súa formación; pretendíase que se superase a visión do lingüista como corrector, como un profesional que domina as normas do idioma galego e pouco máis. Ademais, outórgaselle a máxima responsabilidade sobre todo o relacionado coa lingua. Na mesma liña de afondamento no seu labor de planificador do *status*, confíreselle a potestade de trazar, mediante elaboración de material filolóxico, o camiño dun modelo de lingua, coa complexidade que este terá ó falarmos do ámbito audiovisual. Respecto á planificación do *status*, garántese o impulso da normalización na empresa e a responsabilidade sobre a planificación de programas de formación. Procurouse, neste sentido, traballar na reconsideración das tres variedades do *status* ás que nos referiamos con anterioridade. Pero quedan pendentes moitos aspectos respecto ó noso *status* dentro da entidade. Un deles, relacionado coa nosa posición no organigrama e mais coa inexistencia dun SNL. Todo isto converte o noso traballo moitas veces nun conxunto de accións voluntaristas que van máis aló das esixencias diárias reais, unhas esixencias que seguen ó redor da corrección de textos, sobre todo na área dos informativos. Con todo, noutros ámbitos da programación fórsonse dando pasos, non sen batermos contra muros de falta de aceptación no ámbito da industria audiovisual galega que lle fornece os seus produtos á TVG. Tales muros venén a configurarse coma unha resposta negativa ó modelo de lingua oral que serve de criterio para o noso labor actual nas áreas de produción allea e de produción de programas. Ademais disto, respecto á planificación do *corpus*, está en marcha un proxecto de explicitación do modelo de lingua das emisións da TVG; respecto á planificación do *status*, pese a que continúa a inexistencia dun SNL, é posible que nun prazo non moi longo se poida chegar á concreción dalgún organismo interno que garanta certa continuidade nunha política lingüística normalizadora.

Conclusións. Un novo *status* para o técnico en normalización

Vimos ata aquí, moi por enriba, algúns dos que eu creo que son os baleiros más importantes relacionados co *status* do técnico en normalización. Cumpriría que, sobre esta avaliación, coas

consideracións que a maiores se lle poidan facer, repensem osas funcións e elaboremos unha proposta que defina as funcións dun profesional necesario para o proceso de normalización da lingua de Galicia, coas excepcións que as especificidades de cada entidade nos marquen. Nestas conclusións só pretendemos deixar abertos os aspectos que deben guiar esa definición. Sería bo que destas xornadas puidese saír unha proposta que todos asumiríamos e que se desen pasos para a creación dun consorcio que garanta as funcións que, no noso entender, debemos cumplir.

Status organizativo

Para calquera proposta que fagamos temos que contar coa posición xerárquica do técnico na institución. É fundamental entender que o técnico é un profesional máis que traballa para obxectivos da entidade. Tanto a dirección coma o resto dos profesionais deben ter esta visión. O técnico farase, pois, necesario na mesma medida en que é necesario calquera outro profesional, sexa cal sexa a súa categoría laboral. E co técnico, o seu ámbito de actuación: a lingua.

SNL

Do mesmo modo que tódolos profesionais se agrupan en diferentes seccións dentro dun organograma, os técnicos en normalización terán que formar parte dunha unidade organizativa: o servicio de normalización lingüística, cunha posición xerarquicamente importante dentro do organograma da entidade. Posto que a responsabilidade da normalización nunha entidade é da súa cúpula directiva, o SNL deberá depender directamente desta e estende-la súa área de actuación ó conxunto da institución e, unha por unha, a tódalas seccións que forman parte dela.

CNL

Tódolos aspectos relacionados coa normalización lingüística nunha entidade, tanto os relacionados co *corpus* coma co *status*, deben implicalo conxunto dos profesionais, amais do grupo directivo. Cremos necesaria, pois, a articulación de comisións de normalización lingüística compostas por técnicos en normalización e representantes de cada un dos sectores do resto de profesionais da entidade. A CNL propoñerelle á dirección toda caste de medidas tendentes á normalización: campañas de dinamización, publicacións, elaboración de regulamentos de uso, perfís lingüísticos para profesionais, etcétera. Será o SNL o que leve o peso na avaliación, na proposta e na execución dos programas de intervención.

Status do técnico en normalización

Neste ámbito organizativo dentro da entidade, o técnico en normalización deberíanlle corresponder as seguintes funcións e responsabilidades.

Status profesional

Definirase en relación co conxunto de responsabilidades dos técnicos de normalización:

Planificación do *corpus*

- Corrección lingüística
- Asesoramiento continuo
- Elaboración de material de apoio

- Desenvolvemento funcional
- Explicitación dun modelo de lingua

Planificación do *status*

- Programas de formación
- Plans de normalización interna e externa

Status científico

Relacionase, fóra de certos imponderables, tanto co nivel de formación requirido (titulado superior en Filoloxía Galega) coma co nivel profesional (normalmente medido en termos económicos, de salario) que o técnico en normalización ocupe na empresa. Nese sentido, defendémo-lo modelo aplicado na CRTVG: o técnico lingüista pertence ó nivel de máxima retribución económica.

Tamén a coordinación de tódolos servicios lingüísticos e por tanto dos técnicos ó redor dun consorcio será determinante para a valoración deste *status* científico (e dos outros) no conxunto da entidade na que se desenvolvan os labores normalizadores.

Coloquio

Aproximación ó estado da articulación da xestión normalizadora en Galicia.

Anxo Lorenzo

Socorro García Conde

Antón L. Dobao

Concha Costas (moderadora)

Ben, creo que despuntaron xa nestas tres intervencións moitos dos aspectos sobre os que volveremos nas próximas sesións, polo que teremos tempo de reflexionar sobre eles, porque eu creo que agora aquí xa se viron nas tres intervencións un pouco tanto desde a perspectiva máis desde fóra nun dos casos, pero que é importante na medida en que os servicios non están illados do resto e repercuten neles moi directamente a situación social da lingua, a situación xeral, e de maneira máis directa esa falta de planificación á que facía referencia antes Anxo, e a falta de liderado por parte de quen ten a máxima responsabilidade no campo da normalización, da planificación e da dinamización do idioma, que é a Xunta. Nada máis lonxe, creo eu, despois destas tres intervencións, dessa situación idílica que pintaba antes o conselleiro e sobre todo, e supón que vós saberédelo máis directamente, dessa valoración que fixo de que a maior parte dos concellos do país teñen xa servicios de normalización, etcétera, campo no que habería moito que dicir e no que queda moito por facer. Tanto desde esa perspectiva externa como desde os aspectos xa máis directos que apuntaron tanto Socorro García coma Antón Dobao sobre problemas de *status*, da fronteira entre o traballo de corrección, traducción e dinamización, a fronteira entre o técnico e o compromiso individual co idioma. Ou sexa todas esas barreiras que ás veces son difíceis de establecer e que entran un pouco dentro dese mundo da profesionalización da que se falaba aquí, creo que son elementos sobre os que se volverá e que resultarán de interese.

Manuel Bermúdez
Universidade de Santiago

Antes de nada quixera felicitar ós organizadores disto porque para mi resulta unha grande alegria entrar nunha sala de conferencias coma esta e vela chea; isto era impensable hai oito ou

nove anos cando había catro ou cinco persoas que traballaban neste ámbito. Aparte disto gustaríame incidir nun tema que os tres intervenientes tocaron un pouco de esguello. Creo que os centros de normalización lingüística dalgunha maneira confundimos o que é traballo co que é esforzo. É dicir, na nosa ansia de traballar, confundimos o que é traballar con esforzarnos, e entón pensamos que facemos unha boa xornada se chegamos moi cansos á casa, se lemos moitos textos, se corriximos vinte ou trinta folios. Eu creo que esa meta debe estar sobrepassada e debemos ver un pouco máis aló. Non debemos conformarnos, igual que non nos conformamos na década dos oitenta sendo traductores e quixemos ser correctores, hoxe debemos tamén liberarnos desa etiqueta e dicir que podemos deixar de ser isto para pasar a ser xestores de lingua.

Eu quixera contar, brevemente, unha experiencia no campus de Lugo da Universidade de Santiago. Na USC sacamos unha campaña para a galeguización de proxectos de fin de carreira, teses e memorias de licenciatura. Consistía en principio na corrección e dabamos unha axuda, coido que de dez mil pesetas no caso dos proxectos de fin de carreira, para o que era a edición. Eu calculei, entón que se faciamos cinco ou seis proxectos ó ano, ou seis ou sete, creo que saían os gastos sociais que pode ter unha praza coma a nosa, a xestión de cada proxecto en medio millón de pesetas. Iso non é rendible para ningunha economía e menos para a nosa, iso converteríamos en auténticos parasitos dunha empresa. Dentro do tema, con outra perspectiva, decidimos cambiar un pouco esa estratexia, desprendernos da tarefa central da corrección e dar cursos de maquetación e cursos de galego, un pouco para xustificarnos tamén nós, e sobre cómo se debe deseñar un documento, etcétera.

Á parte disto, deunos por comprar a mellor impresora que estaban dispostos a comprar os nosos xefes, gastamos catrocentas mil pesetas nunha impresora que dá doce páxinas por minuto, calidade láser, etcétera. Pasamos de oito proxectos por ano a oitenta e nove que tivemos o ano pasado, con moiísimo menos esforzo. Isto non quere dicir que teñamos menos traballo, porque o traballo ó final é a consecuencia dunha horas que dedicamos na nosa xornada laboral. Entón eu o que quería dicirle ás persoas intervenientes antes e ás persoas que estamos aquí, era que o mellor é hora de cambiar a meta, as nosas metas, e non perseguir ser correctores, que é o que perseguímos hai dez anos, senón perseguir ser xestores lingüísticos, deixando ó mellor un pouco o tema de ser filólogos e ser lingüistas e ser un pouco máis coñecedores da nosa empresa, falar cun técnico en informática que nos axude, etcétera.

Gustaría que houbese algunha reflexión neste sentido.

C.C.

Ben, non sei se se vai para algúen en concreto, para algúen desta mesa, pero o que si vos pediría en posteriores intervencións é que centrasedes as preguntas porque aínda que pode ser tremendo interese xa que das distintas experiencias apréndese moito, polo número de persoas que están aquí non podemos expoñer non coloquios as experiencias persoais de cada servicio, creo eu. Entón se podedes procurar facer unha análise e unha pregunta concreta, sería máis interesante non polo contido directamente pero si polo tempo, porque nos daría para ver máis casos.

¿Algún dos tres desexa intervir?

Antón L. Dobao

Si, eu quería comentar algo sobre isto xa que teño dúbidas. Non sei se debe desaparecer a figura do corrector, no fondo non o creo. Creo que ese técnico en normalización debe ser un profesional que asuma un conxunto de funcións plurais, dentro do seu ámbito, loxicamente, e que teña a capacidade de incidir en moitos aspectos da vida normal ou diaria da empresa, tamén desde o punto de vista creativo. Agora, a mi formúlaseme un problema respecto ó que é a cuestión da corrección e é que en realidade hai moitas empresas, e estou pensando neste momento na

empresa para a que eu traballo, na Televisión de Galicia, pero hai moitas outras nesa situación, que teñen unha responsabilidade de contacto constante co público e polo tanto de estarlle mostrando constantemente un modelo de lingua. É dicir, se nós non exercemos a responsabilidade que nos corresponde, que é buscada por nós evidentemente, sobre o modelo de lingua dese medio, no momento no que fose, seguramente algún sector dos actores deste país estaría más contento, pero nós non estaríamos cumplindo co noso traballo. Entón eu creo que é importante, ó mellor, que redefinamos todo iso, e non sei se ó mellor é que debe haber categorías diferentes dentro dun servicio, áfina que eu non son moi partidario diso, non sei. Pero creo que esa é unha función que polo menos ata que o nivel de dominio do idioma por parte dos profesionais sexa coma o noso, ¡oxalá!, debe seguir existindo.

Socorro García Conde

Eu tiña incluído na miña explicación que considero que o obxectivo de ter unha comunicación correcta é un obxectivo que sempre está presente pero que no caso da lingua galega ten que estar presente con outros máis ó lado que son más cuantitativos. Entón traducimos e corriximos, sí, e ímolo seguir facendo moitos anos, pero meteríao nun obxectivo, máis xeral, de máis galego e mellor galego.

A.L.D.

Ben, nós non traducimos. Nós cando nos veñen cun texto en castelán mandámolo de volta.

S.G.C.

Ben, si, uns traducen, outros non traducen, segundo o que sexa, pero preocupámonos pola calidade dos textos, cuestión que debería meterse dentro dese obxectivo xeral. Que sexa o máis ambicioso posible pero non queimante ó mesmo tempo.

Anxo Lorenzo

Ben, moi brevemente. Estou máis ou menos de acordo. Non teño claro se algún día rematará a actividade correctora pero estou de acordo co que comentaba Manuel Bermúdez no sentido de que hai algo que non acabamos nunca de explotar aquí que é o concepto de autocorrección. En organizacións como concellos, como empresas, xa os medios de comunicación, a televisión ou a radio creo que son un caso aparte, si que se pode introducir o concepto de autocorrección, é dicir, facilitarlle á persoa que traballa, mecanismos para que poida garantir el ou ela mesma a calidade lingüística dos mesmos, o cal alixeira o labor corrector por parte do técnico.

S.G.C.

Por iso dicía que hai que incluír isto nun obxectivo más global. Ti tes que corrixir textos porque non tes máis remedio pero ó mesmo tempo estás organizando unha formación para o persoal, estás dotando a ese persoal de todas as ferramentas que poidas ter na túa man para que sexa autónomo e estás, dalgunha maneira, ó mesmo tempo con outro tipo de actividades dinamizadoras, espertando o seu interese por mellorar a calidade. Pero eu meteríao nun obxectivo primeiro que é máis galego, tamén mellor galego, pero máis galego.

A.L.D.

A parte tamén outra pequena aclaración. Creo que isto depende primeiro do ámbito e é un proceso no que hai que ter en conta que ó mellor temos que empezar por esa autocorrección en determinados textos e outros textos, naqueles que teñan contacto directo co público, seguramente deben ter unha corrección exterior ó profesional.

Xoán Carlos Alberte
Universidade de Vigo

Quería dicir ó respecto disto que estiven estes días mirando experiencias de universidades catalanas, cinguíndonos ó ámbito das universidades, pero creo que isto é extrapolable a calquera servicio de normalización lingüística. Gustaría dicir que creo que non se considera que hai certa desorganización e improvisación incluso en servicios consolidados, non só en servicios universitarios. Non son considerados como organismos complexos nos que deberían estar diversos profesionais, máis dos que están, desenvolvendo diferentes funcións e, xa cinguíndonos a algunha universidades catalanas e mesmo de Alacante, o persoal dos servicios de normalización lingüística, no terreo do que é a planificación de *campus* opera no nivel de accións, de correccións, ou de aspectos moi puntuais, pero se unha persoa lle demanda un servicio que sería de traducción, eles o que fan é conseguirlle un profesional que o faga, pero cobrando. O que fan eles é centrarse especialmente no que é a planificación do *status* que é, polo que estou a observar, onde hai máis carencias hoxe en día na sociedade galega, ou sexa, centrarse en aspectos de ampliación e de dinamización do uso da lingua.

S.G.C.

Eu estou de acordo en que se lle cobre, o que ocorre é que marcha todo o mundo e pono en español, porque isto non é Cataluña e hai bastantes diferencias. Eu creo que todos recorremos bastante ó modelo de traballo, de servicio e de organización de Cataluña pero tamén temos que ser conscientes da nosa realidade. Hai que empezar por aí, ¿onde estamos?

Mercedes Martínez Pena
Concello das Pontes

A miña experiencia co problema de traducción quería salientar que se produce a uns niveis coido que non tan altos coma os que vós tratabades, porque nos concellos a vida diaria é moi más difícil e temos moitos máis problemas, sobre todo se se trata de concellos pequenos. Eu empecei a facer os cursos de traducción por unha parte porque quería aprender o galego, xa tiña cursos anteriores e por outra o problema que tiña a diario con certos grupos da corporación era que non se fiaban da traducción que ti podes facer. Entón incluso nalgunha ocasión chegouseme a dicir que as intervencións dalgúnha persoa tiñan que ir en castelán, cando realmente a acta ten que ir toda en galego, por lei. Entón claro, se non tes unha arma, ou algo que avalie a túa función pódese pensar calquera cousa.

Vexo fenomenal facer un servizo de normalización lingüística, pero nos concellos pequenos está o problema da falta de cartos, o feito de que estamos moi lonxe por exemplo de Santiago, polo que non podemos vir a cursos, como pode vir outra xente, máis a miúdo e todas estas cuestións. E logo está o feito de que ás veces por parte da propia institución non existe maior interese e temos que ser os que traballamos os que temos que poñer todo o interese. Isto con respecto ó que dicía Socorro.

Con respecto ó que falaba Anxo Lorenzo, xa que traballa no ensino, quería dicir que eu o que vexo pola miña experiencia persoal, é que no ensino primario, os nenos no medio urbano -xa que onde vivo áinda que ten zona rural a maior parte da poboación vive no núcleo urbano-, e dado que teño unha relación bastante directa, nas escolas falan maioritariamente o castelán e moitos saben falar galego, e fálano. Pero hai outros que saben falar galego e fálano perfectamente no medio familiar e no medio social e chegan á escola e non falan o galego. Eu nunha ocasión preguntáballe a un mestra do concello por qué un neno que falaba no medio familiar e no medio social galego, ó chegar á escola non falaba para nada cos mestres en galego, incluso áinda que os mestres puidesen, nun momento dado, deixar unha porta aberta para falar o galego.

C.C.

Creo que nos estamos desviando un pouco do tema, xa que non estabamos a tratar o tema do ensino.

M.M.P.

Si, dixéronme que era un problema de autodefensa. Quero dicir con isto que a mi paréceome un problema bastante serio cando por parte da familia se pon un interese en que se conserve a lingua e logo cando se chega ó medio escolar non hai unha potenciación, porque algúns medios deben de ter ¿non?

OS SERVICIOS LINGÜÍSTICOS DA ADMINISTRACIÓN DE XUSTIZA. NACEMENTO, SITUACIÓN, STATUS, MEDIOS E LIÑAS DE TRABALLO

Alberte González Montañés

Audiencia Provincial de Ourense

A Daniel García Ramos e a Orencio Pérez González

in memoriam

As orixes

O primeiro paso de cara á implantación de servicios lingüísticos na Administración xudicial data do ano 1989, cando se asina un convenio de cooperación entre as consellerías de Presidencia e Administración Pública e de Educación e Ordenación Universitaria coa Presidencia do Tribunal Superior de Xustiza de Galicia (TSXG), acabado de nacer, para a normalización lingüística no mundo xudicial. Neste acordo a Xunta comprométase, entre outras cousas, a crear un Gabinete de Traducción e Asesoramento Lingüístico na sede do Tribunal. Este servicio tiña, na súa orixe, dous lingüistas: un procedente do Servicio de Traducción de Presidencia (Xermán García Cancela) e unha lingüista nova (Ventura Gude Ayuso). Un tempo despois, co tradutor da Xunta incorporado de novo ó seu posto, amplíase este servicio cunha lingüista máis e dúas auxiliares con coñecementos de informática, ó tempo que se crea un Gabinete Lingüístico (nos convenios fálase sempre de "Gabinetes de Traducción e Asesoramento Lingüístico") na Audiencia Provincial de Pontevedra integrado por un lingüista e dúas auxiliares. Finalmente, en xuño de 1993, e en aplicación do acordo de cooperación entre a Xunta e o TSXG do 8 de novembro de 1990, créanse os gabinetes das audiencias de Lugo e Ourense integrados cada un por un lingüista e un auxiliar.

A partir do convenio do 25 de maio de 1994 entre a Xunta de Galicia e o TSXG créase a Comisión para a Normalización no Ámbito da Xustiza. Esta Comisión nace para impulsar e velar polo cumprimento destes convenios na Administración xudicial. O seu funcionamento foi moi irregular e, desde uns inicios moi ambiciosos, nos que se chegou a prever la creación de dous novos gabinetes máis nos xulgados de Vigo e Santiago para o ano 1995, pasou por un período de adormecemento motivado por cambios políticos nos postos da cúpula da Consellería de Xustiza e Interior. A partir da chegada do actual conselleiro de Xustiza e do seu novo equipo, no ano 1997, volve revitalizarse a Comisión que agora está a traballar no asentamento e potenciación dos servicios lingüísticos actuais abrindo, cando menos, novas expectativas.

A situación actual

Os SS.LL. da Administración de xustiza teñen como obxectivos, desde a súa creación, "dinamizar e potencia-lo emprego do idioma galégo nas actuacións xudiciais" (*Informes I*, Comisión Coordinadora para a Normalización Lingüística, Xunta de Galicia, 1990, p.53), sen embargo nin por *status* dos servicios, nin por medios, nin por atribucións e funcións delimitadas estes obxectivos foron viables en ningún momento. En realidade convertéronse en simples Gabinetes de Traducción –como a súa propia etiqueta de creación indicaba– que no mellor dos casos contan cun volume de asesoramento e traducción amplio gracias a xuíces e maxistrados con vontade galeguizadora.

A falta de obxectivos e funcións definidas (carecemos dun plan de normalización lingüística sectorial) provoca que dos tres obxectivos fundamentais de calquera servicio lingüístico, isto é, traducción, corrección e asesoramento lingüístico; formación e dinamización, só o primeiro